

TOIMINTA JA HALLINTO 2007:23

*Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus
- projektin loppuraportti*

OIKEUSMINISTERIÖN TOIMINTA JA HALLINTO 2007:23

*Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus
- projektin loppuraportti*

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2007

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
29.6.2007

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Loppuraportti	
Oikeushallinto-osaston lainvalmistelu- ja strategiayksikkö		Toimeksiantaja Oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projektin loppuraportti			
Julkaisun osat			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Osana oikeusturvapolitiikan strategiatyötä oikeusministeriö toteutti syksyllä 2006 projektin, jossa yhteistyössä konsulttiyritys Accenturen kanssa kehitettiin malli oikeusturvapolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden määrittelyyn, mittaamiseen ja arviointiin. Projektin tavoitteena oli konkretisoida oikeusturvapolitiikan, tuomioistuimien ja oikeusavun yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja selvittää, mitä yhteiskunnalle ja veronmaksajille palautuu vastineeksi oikeuslaitokseen käytetyistä varoista. Tähän julkaisuun on koottu projektin tavoitteet, eteneminen, menetelmät ja keskeiset tulokset.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) oikeusturva, oikeusturvapolitiikka, vaikuttavuus			
Muut tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero) OM 2/0111/2007			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2007:23		ISSN 1458-6436	ISBN 978-952-466-594-0 (nid.) 978-952-466-595-7 (PDF)
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIE MINISTERIET

Utgivningsdatum
29.6.2007

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Slutrapport	
Lagberednings- och strategienheten vid justitieförvaltningsavdelningen		Uppdragsgivare Justitieministeriet	
		Datum då organet tillsattes	
Publikation (även den finska titeln) Rättsskyddspolitikens effekter -slutrapport för projektet (Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projektin loppuraportti)			
Publikationens delar			
Referat Som ett led i det rättsskyddspolitiska strategiarbetet genomförde justitieministeriet på hösten 2006 ett projekt för att i samarbete med konsultföretaget Accenture utarbeta en metod för att definiera, mäta och bedöma rättsskyddspolitikens samhällsliga effekter. Målet med projektet var att på ett konkret sätt beskriva vilka effekter rättsskyddspolitikerna, domstolarna och rättshjälpsverksamheten har på samhället och utreda vad samhället och skattebetalarna får för de pengar som satsas på rättsväsendet. Denna publikation syftar till att beskriva projektets målsättningar, på vilket sätt det genomfördes och vilka metoder som användes samt de viktigaste resultaten.			
Nyckelord rättsskydd, rättsskyddspolitik, effekter			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-nummer, andra referensnummer) JM 2/0111/2007			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Verksamhet och förvaltning 2007:23		ISSN 1458-6436	ISBN 978-952-466-594-0 (häft.) 978-952-466-595-7 (PDF)
Sidoantal	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

SISÄLLYS

1 Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus ja kustannustehokkuus; työn lähtökohdat	2
1.1 Projektin taustaa: Vaikuttavuus julkisyhteisön tuloksellisuuden mittarina	2
1.2 Projektin tavoitteet	3
1.3 Projektin aikataulu ja menetelmät	4
2 Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus	6
2.1 Oikeusturvapolitiikan kokonaisuus	6
2.2 Vaikuttavuuden määrittely	7
2.3 Vaikuttavuuden mittareiden määrittely	9
2.4 Vaikuttavuuden vuotuinen kehitys tarkastelujaksolla 2000-2005	13
3 Kustannusanalyysi	17
3.1 Oikeusturvapolitiikan kustannuskehitys vuosina 2000-2005	17
3.2 Kustannusvaikuttavuus	19
4 Projektin tulokset	21

1 Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus ja kustannustehokkuus; työn lähtökohdat

Osana oikeusturvapolitiikan strategiatyötä oikeusministeriö toteutti syksyllä 2006 projektin, jossa yhteistyössä konsulttiyritys Accenturen kanssa kehitettiin malli oikeusturvapolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden määrittelyyn, mittaamiseen ja arviointiin. Projektin tavoitteena oli konkretisoida oikeusturvapolitiikan, tuomioistuimien ja oikeusavun yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja selvittää, mitä yhteiskunnalle ja veronmaksajille palautuu oikeuslaitokseen käytetyistä varoista. Tähän julkaisuun on koottu projektin tavoitteet, eteneminen, menetelmät ja keskeiset tulokset.

1.1 Projektin taustaa: Vaikuttavuus julkisyhteisön tuloksellisuuden mittarina

Talousarviolain 12 §:n (1216/2003) perusteella ministeriöiden on suunniteltava toimialansa toiminnan vaikuttavuutta ja toiminnallista tuloksellisuutta usean vuoden aikavälillä. Ministeriön tasolla vaikuttavuus kuvaa yhteiskuntapolitiikan laaja-alaista onnistumista ja suhdetta kustannuksiin. Toimivien sektorien kohdalla vaikuttavuus kuvaa sitä, mitä lisäarvoa julkisyhteisö tuottaa yhteiskunnalle ja niille, jotka tarvitsevat tai käyttävät sen palveluja. Virastojen ja laitosten pitäisi keskittää voimavaransa vaikuttavaan toimintaan ja karsia vaikuttavan työn kannalta tarpeettomia hallinnollisia rakenteita. Myös niillä on velvollisuus suunnitella toimintaansa ja talouttaan sekä tuloksellisuuttaan (TalL 12 §).

<p>Vaikuttavuus</p> <p>”yhteiskunnan tarpeiden suuntaisten vaikutusten aikaansaamista”:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuka tarvitsee oikeuslaitoksen palveluja? • Mitä palveluja he tarvitsevat? • Mitä tapahtuisi, jos oikeuslaitosta ei olisi? • Mitä lisäarvoa oikeuslaitos tuottaa palveluja käyttäville ja yhteiskunnalle? • Mitä veronmaksajat ja yhteiskunta saavat vastineeksi oikeuslaitokseen uhratuille varoille?

Oikeudellisten palvelujen vaikuttavuutta voidaan lähestyä ainakin kolmesta näkökulmasta.

1. Oikeuslaitos vaikuttaa yhteiskuntaan *palveluillaan*. Tuomioistuimien osalta tämä liittyy oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja muiden toimijoiden osalta niiden palvelutoimintaan sekä siihen, että tuotettavat palvelut ovat vaikutuksellisia sillä tavalla kuin laissa säädetään ja yhteiskunnassa odotetaan. Kysymys on *palvelujen tarpeeseen vastaamisesta* ja tästä muodostuu yksi vaikuttavuuden tuloksista,

nimittäin "välittömät ja suorat vaikutukset" asianosaisille ja oikeuspalveluja käyttäville.

2. Oikeuslaitos on myös tärkeä yhteiskunnan hyvinvointipalvelujen tuottaja. Oikeuslaitos turvaa kansalaisten hyvinvointia, niin että heidän *riskinsä* joutua oikeudenloukkauksen kohteeksi pysyy pienenä ja *hyvinvointi oikeuksien suhteen* hyvänä. Tällaista vaikuttavuutta voidaan määrittellä kysymällä, mitä tapahtuisi, jos oikeuslaitosta ei olisi, ja arvioida vertaamalla Suomea yhteiskuntiin, joissa hyvinvointi oikeuksien suhteen ei ole yhtä korkealla tasolla. Tällainen vaikuttavuus ei ole riippuvainen suoritteiden määrästä, vaan ennen muuta toimintakykyisestä palveluverkostosta ja organisaatiosta. Sellaisia välillisiä vaikutuksia, joissa hyödykkeen kulutus ei vähennä muiden mahdollisuutta nauttia hyödykkeestä, kutsutaan julkishyödykkeiksi
3. Lisäksi oikeuslaitokseen kohdistuu mielenkiintoa, joka ei ole oikeudellista. Oikeudenkäyntejä seurataan, niistä kirjoitetaan, oikeudesta etsitään viihteellisyyttä ja epäkohtia. Myös sellaiseen vastaaminen on vaikuttamista.

1.2 Projektin tavoitteet

Projektissa keskeisellä sijalla oli oikeusturvapolitiikan yhteiskunnallisten vaikutusten kuvaaminen ja konkretisointi. Projektille asetettiin seuraavat tavoitteet:

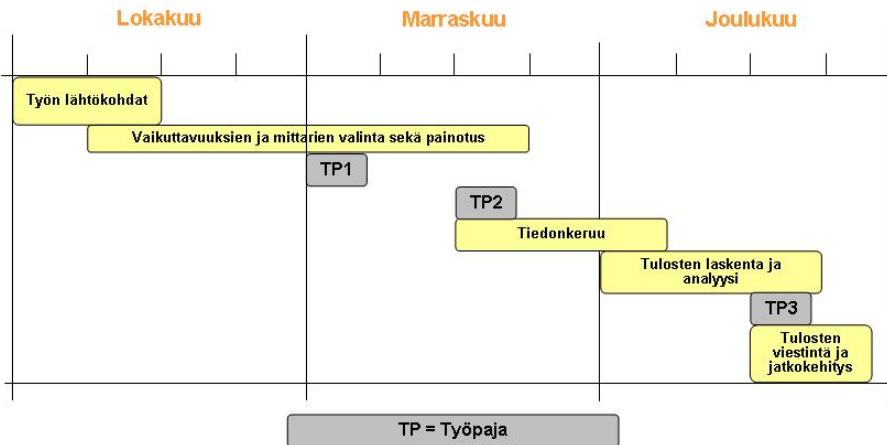
Projektin tavoitteet

- Tavoitteena on ollut konkretisoida ja tehdä näkyväksi oikeusturvapolitiikan, tuomioistuimien ja oikeusavun yhteiskunnallisia vaikutuksia ja vaikuttavuutta, toisin sanoen, mitä yhteiskunnalle ja veronmaksajille palautuu vastineeksi oikeuslaitokseen käytetyille varoille
- Tavoitteena on kehittää oikeusturvapolitiikan pitkäjänteisen suunnittelun tueksi malli siitä, mitä oikeusturvapolitiikan vaikuttavuudella tarkoitetaan
- Projektin päätyttyä arvioidaan, missä ja miten vaikuttavuuden käsitettä käytetään oikeusturvapolitiikkaa suunniteltaessa ja sen onnistumista arvioitaessa ja siitä raportoitaessa
- Tässä tarkoituksessa projektissa on
 - määritelty vaikuttavuuksia ja niiden osatekijöitä
 - määritelty vaikuttavuuden mittareita
 - kerätty mittareiden edellyttämä mittaamistieto
 - laadittu kustannustehokkuuden malli

1.3 Projektin aikataulu ja menetelmät

Projekti ajoittui loka-joulukuulle 2006. Oikeusturvapolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden määrittelyssä, mittaamisessa ja arvioinnissa käytettiin apuna alla esiteltyä Accenturen kehittämää julkisen arvon mallia.

Työ toteutettiin loka-joulukuussa 2006

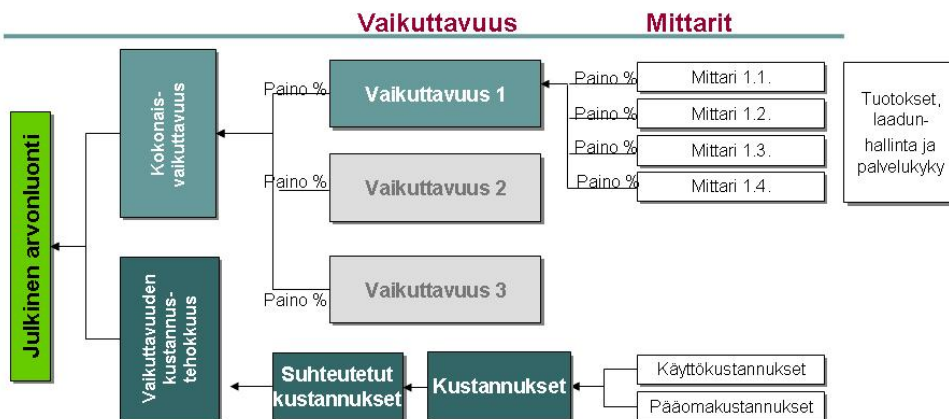

© Accenture Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

6/11/2007 11:32 AM

8

Työn menetelmänä on käytetty konsulttiyritys Accenturen kehittämää julkisen arvon mallia

- Julkisen arvon malli on Accenturen yhdessä johtavien yliopistojen kanssa kehittämä vuorovaikutteinen menetelmä vaikuttavuuden mallintamiseen, mittaamiseen ja johtamiseen
- Malli pyrkii täydentämään olemassa olevia johtamisjärjestelmiä, ei korvaamaan niitä
- Mallia on hyödynnetty Suomessa useilla hallinnonaloilla vastaavissa toimeksiannoissa

© Accenture Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

6/11/2007 11:32 AM

6

Projekti aloitettiin haastatteluilla, joilla kartoitettiin oikeusturvapolitiikan asiantuntijoiden ja alan virastopäälliköiden näkemyksiä siitä, millaisia vaikutuksia oikeuslaitoksella on yhteiskunnassa ja miten niitä voisi konkretisoida ja jäsentää. Projektin pääasiallisia työmenetelmiä olivat projektiryhmä- ja työpajatyö. Projektiryhmä kantoi vastuun projektin tehtävien toteuttamisesta työpajojen välillä.

Projektissa haastateltiin laajasti johtoa ja asiantuntijoita

- Hovioikeuden presidentti, tuomariiliton pj. Pertti Nieminen, Kouvolan hovioikeus 10.10.
- Laamanni Heikki Nousiainen, Vantaan käräjäoikeus 10.10.
- Presidentti Pauliine Koskelo, KKO 11.10.
- Presidentti Pekka Hallberg, kansliapäällikkö Sakari Vanhala, projektipäällikkö Timo Ahvenniemi, KHO 16.10.
- Oikeuskansleri Paavo Nikula 17.10.
- Oikeusaputoimen johtaja, johtava julkinen oikeusavustaja Liisa Vehmas, Helsingin oikeusaputoimisto 18.10.
- Kansliapäällikkö Kirsti Rissanen, OM 24.10.
- Ylituomari Olli Mäkinen, Markkinaoikeus 25.10.
- Ylituomari Hannu Renvall, Turun hallinto-oikeus 25.10.
- Osastopäällikkö, ylijohdaja Kari Kiesiläinen, OM 30.10.

Projektin pääasiallisia työmenetelmiä olivat projektiryhmä- ja työpajatyö

Projektiryhmä (vastuu projektin tehtävien toteuttamisesta tavoitteiden puitteissa)

- Kehittämispäällikkö Sakari Laukkanen (vastuuhenkilö, OM)
- Ylitarkastaja Kaisa Arponen (OM)
- Johtava konsultti Jussi Hiltunen (projektipäällikkö, Accenture)
- Konsultti Samppa Sipilä (Accenture)

Työpajaosallistujat (sisällön työstö)

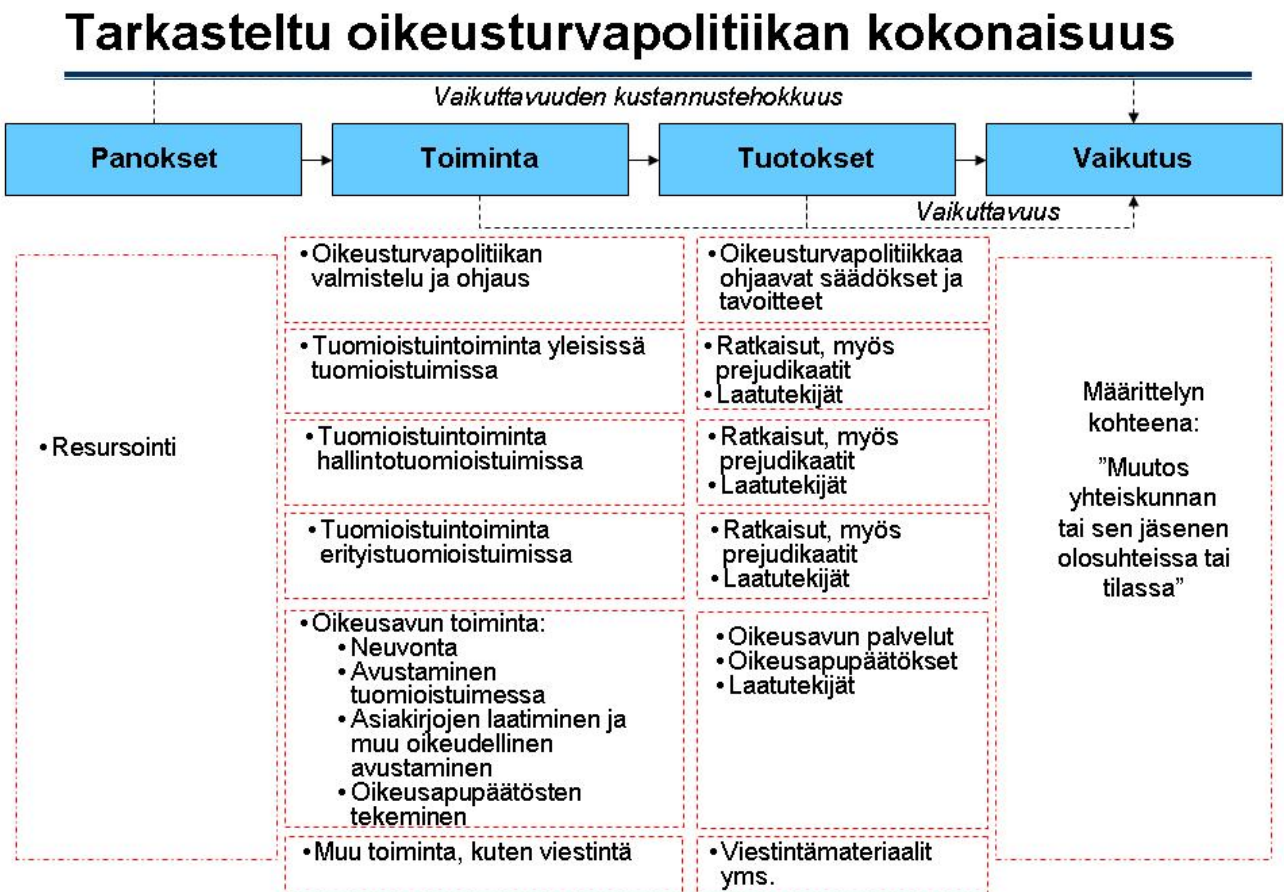
- Osastopäällikkö Kari Kiesiläinen, OM
- Apulaisosastopäällikkö Esko Sorvali, OM
- Hallitusneuvos Heikki Liljeroos, OM
- Hallitusneuvos Merja Muilu, OM
- Erityisasiantuntija Kaijus Ervasti, OM
- Erityisasiantuntija Liisa Heikkilä, OM
- Ylitarkastaja Kaija Hilpinen, OM
- Ylitarkastaja Raimo Ahola, OM
- Neuvotteleva virkamies Helinä Lehtinen, OM
- Lainsäädäntöneuvos Eija Siitari-Vanne, OM
- Hovioikeuden presidentti Pertti Nieminen, Kouvolan hovioikeus
- Oikeusaputoimen johtaja, johtava julkinen oikeusavustaja Hanna-Leena Tukeva, Seinäjoen oikeusaputoimisto
- Oikeusaputoimen johtaja, johtava julkinen oikeusavustaja Liisa Vehmas, Helsingin oikeusaputoimisto
- Professori Dan Frände, Helsingin yliopisto
- Asianajaja Matti Manner
- Hallinto-oikeustuomari Veijo Tarukannel, Hämeenlinnan hallinto-oikeus
- Laamanni Harri Mäkinen, Oulun käräjäoikeus
- Käräjätuomari Jyrki Kiviniemi, Rovaniemen käräjäoikeus
- Vakuutus-oikeustuomari Larry Grönlund, vakuutus-oikeus
- Projektipäällikkö Timo Ahvenniemi, KHO
- Kansliapäällikkö Sinikka Tuomi, KKO
- Lainsäädäntöasiantuntija Tytti Yliviikari, VM

Projektin aikana järjestettiin kolme työpajaa, joihin osallistuivat edellä olevassa kuvassa mainitut hallinnonalan edustajat oikeusturvapolitiikan sektorilta. Työpajoissa määriteltiin vaikuttavuutta, pohdittiin vaikuttavuuksien mittaamista ja arviointia, sekä koottiin saavutetut tulokset työpajojen välillä kootun mittausaineiston ja kustannustiedon perusteella. Työpajojen välillä projektiryhmä työsti hanketta. Työpajoissa saatuja tuloksia esitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

2 Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus

2.1 Oikeusturvapolitiikan kokonaisuus

Ensimmäisessä työpajassa määriteltiin tarkastelun kohteena oleva oikeusturvapolitiikan kokonaisuus sekä oikeusturvapolitiikan vaikuttavuuksien sisältöä.

Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus - yleiskuva

© Accenture

Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

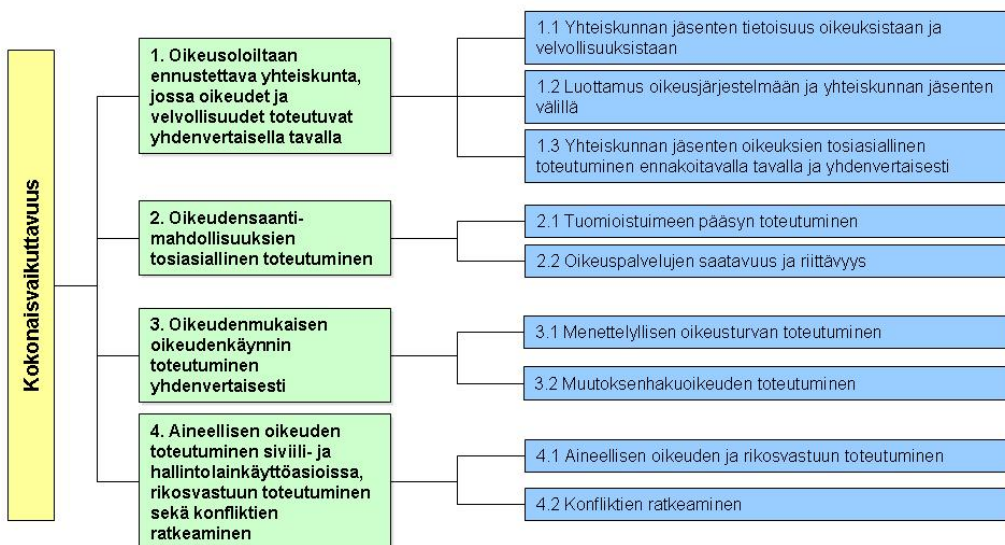
6/11/2007 11:02 AM

13

2.2 Vaikuttavuuden määrittely

Työpajan aikana oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus täsmentyi seuraavissa kuvissa esiteltäviin neljään osa-alueeseen, joissa edellisen kuvan välilliset yhteiskunnalliset vaikutukset kiteytyivät ensimmäiseen osa-alueeseen ja välittömät, oikeuspalveluja käyttäviin kohdistuvat suoranaiset vaikutukset kolmeen jälkimmäiseen osa-alueeseen ja niiden osatekijöihin. Yhdenvertaisuus, jota pidettiin tärkeänä vaikutuksena, sisällytettiin kaikkiin osa-alueisiin.

Vaikuttavuuksien osatekijät

Alueellinen ja sosioekonominen yhdenvertaisuus on huomioitu kaikkien osa-alueiden mittaristoissa

© Accenture

Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

6/11/2007 11:02 AM

16

Vaikuttavuuden kuvaus

I = Miksi vaikuttavuus on tärkeä?
 II = Mitä vaikuttavuus on?
 III = Mitkä ovat viranomaisten vaikutuskeinot vaikuttavuuteen?

Vaikuttavuus	Kuvaus
Kokonaisvaikuttavuus	<p>1. Oikeusoloiltaan ennustettava yhteiskunta, jossa oikeudet ja velvollisuudet toteutuvat yhdenvertaisella tavalla</p> <p>I. Vaikuttavuus toteutuu yhteiskunnassa, jossa laillinen yhteiskuntajärjestys ja lainsäädäntöön ja sopimuksiin perustuvat oikeudet, mukaan lukien perus- ja ihmisoikeudet (mm. yksilönsuoja), ja velvollisuudet sekä rikosvastuu toteutuvat ennustettavalla tavalla ja oikeudenmukaisesti sekä alueellisesti että sosioekonomisesti yhdenvertaisesti; oikeusrauha vallitsee ja ihmisten oikeudentaju ja moraalit vahvistuu. Tämä lisää hyvinvointia ja edellytyksiä yhteiskunnan toimivuudelle, esimerkiksi kilpailukyvyllä</p> <p>II. Oikeusturvapolitiikka vaikuttaa ensisijaisesti oikeusrauhan. Oikeusrauha tarkoittaa yhteiskunnan jäsenen näkökulmasta tietoisuutta voimassa olevista oikeuksista ja velvollisuuksista, luottamusta oikeuksien toteutumiseen alueellisesti ja sosioekonomisesti yhdenvertaisesti ja kohtuullisessa ajassa (suhteessa yhteiskunnan muihin toimijoihin, myös julkiseen valtaan) ja nämä osaltaan takaavaan oikeuslaitokseen sekä yhteiskunnan jäsenten oikeuksien ja velvollisuuksien toteutumista</p> <p>III. Oikeuslaitos edistää oikeusrauhan toteutumista ratkaisujen avulla (ohjausvaikutus yksittäistapauksen asianosaispiirin ulkopuolelle, sekä julkisen sanan kautta tietoisuuden/estävyyden että oikeuden sisällön konkretisoina preudikaatein), toimimalla osaltaan säädöserustan kehittämisessä, palvelukyvyllään (oikeuslaitoksen olemassaolon vaikutus) ja viestinnällään</p>
	<p>2. Oikeudensaanti-mahdollisuuksien tosiasiallinen toteutuminen</p> <p>I. Oikeudensaantimahdollisuuksien toteutuminen eli viime kädessä mahdollisuus saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi on perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa taattu oikeus</p> <p>II. Yhteiskunnan jäsenen näkökulmasta oikeudensaantimahdollisuuksien tosiasiallinen toteutuminen tarkoittaa riittäviä lainsäädännöllisiä takeita oikeuden saamiselle ja oikeuspalvelujen tosiasiallista saatavuutta yhdenvertaisesti ja kohtuullisessa ajassa niin alueellisesti kuin sosioekonomisesti</p> <p>III. Oikeudensaantimahdollisuuksien tosiasiallinen toteutuminen riippuu lainsäädännön tasosta, tuomioistuinten ja oikeusavun resurssista ja palvelukyvyistä, oikeuslaitoksen rakenteellisesta toimivuudesta ja oikeusprosessien kustannuksista ja kestosta sekä muiden neuvonta- ja riidanratkaisupalveluiden saatavuudesta</p>
	<p>3. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen yhdenvertaisesti</p> <p>I. Perustuslain ja kansainvälisten sopimusten mukaan jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin</p> <p>II. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti tarkoittaa yhteiskunnan jäsenelle yhdenvertaisesti toteutuvaa käsitellyn oikeusturvan (joutuisuus, edullisuus, julkisuus, tasapuolisuus, oikeus tulla kuulluksi, tuomarin esteettömyys, tuomioistuimen riippumattomuus), perusteltua päätöstä ja muutoksenhakuoikeutta</p> <p>III. Prosessuaalisen oikeusturvan toteutumiseen vaikuttavat lainsäädännön taso, tuomioistuinten resurssit ja palvelukyky, mm. prosessin kesto ja ymmärrettävyys, ratkaisujen laatu ja oikeusavun palvelut</p>
	<p>4. Aineellisen oikeuden toteutuminen siviili- ja hallintolainkäyttö-asioiden, rikosvastuun toteutuminen sekä konfliktien ratkeaminen</p> <p>I. Oikeuslaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että yhteiskunnan jäsenet saavat oikeussuojaa, rikosvastuu toteutuu ja konfliktit ratkeavat oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti sekä kohtuullisessa ajassa</p> <p>II. Oikeussuojan saaminen tarkoittaa yhteiskunnan jäsenen aineellisten oikeuksien vahvistamista tai muotoamista. Konfliktien ratkeaminen tarkoittaa yhteiskunnan jäsenten välisten erimielisyyksien ratkaisemista myös muilla perusteilla. Rikosvastuun oikeudenmukainen toteuttaminen tarkoittaa syyllisyyksikysymyksen selvittämisen ja seuraamusten määräämisen ohella sekä rikoksen uhrin että rikoksesta epäillyn oikeusturvasta huolehtimista</p> <p>III. Tuomioistuinten tehtävänä on antaa suojaa aineellisille oikeuksille ja toteuttaa rikosvastuuta oikein. Konflikteja ratkaistaan paitsi tuomioistuimissa, myös julkisessa ja yksityisessä oikeusavussa sekä vaihtoehtoisissa riidanratkaisumenetelmissä</p>

Tärkeimpänä yhteiskunnallisena vaikutuksena nähtiin edellä olevissa kuvissa kohdassa 1 esitelty oikeus- ja yhteiskuntarauhan säilyminen. Oikeuslaitos edistää oikeusrauhan toteutumista ratkaisujen ja myös toimintakykyisen ja riittävän organisaation avulla sekä viestinnällään ja toimimalla osaltaan säädöserustan kehittämisessä. Yhteiskunnallisia vaikutuksia oikeuslaitos ei tuota yksin, vaan myös monilla muilla viranomaisilla ja esimerkiksi myös uutisoinnilla on tärkeä oikeudellista turvallisuutta ja oikeusrauhaa ylläpitävä tai siihen muuten vaikuttava merkitys.

Yhteiskunnan jäsenen näkökulmasta oikeudensaantimahdollisuuksien tosiasiallinen toteutuminen tarkoittaa riittäviä lainsäädännöllisiä takeita oikeuden saamiselle ja oikeuspalvelujen tosiasiallista saatavuutta kohtuullisessa ajassa ja yhdenvertaisesti niin alueellisesti kuin sosioekonomisesti. Prosessuaalisen oikeusturvan toteutuminen sisältää puolestaan yhdenvertaisesti toteutuvan käsittelyn, perustellun päätöksen ja muutoksenhakuoikeuden. Aineellisessa mielessä oikeuslaitoksen tehtävänä on huolehtia siitä, että yhteiskunnan jäsenet saavat oikeussuojaa, rikosvastuu toteutuu ja konfliktit ratkeavat oikeudenmukaisesti ja yhdenvertaisesti sekä kohtuullisessa ajassa.

Oikeudensaantimahdollisuuksien, prosessuaalisen oikeusturvan ja aineellisen oikeuden toteutuminen riippuvat lainsäädännön tasosta, oikeuslaitoksen toimivuudesta, oikeusprosessien kustannuksista ja kestosta sekä tuomioistuinten, oikeusavun ja muiden neuvonta- ja riidanratkaisupalveluiden saatavuudesta.

2.3 Vaikuttavuuden mittareiden määrittely

Vaikuttavuuksien konkretisoimisen lisäksi projektin tavoitteena oli kehittää välineitä oikeusturvapolitiikan mittaamiseen. Toisessa työpajassa pyrittiin määrittelemään sitä, mitä mittareita vaikuttavuudella voi teoriassa olla, ja miten oikeusturvan toteutumista ja muutoksia voidaan arvioida. Seuraavissa kuvissa on esitelty vaikuttavuuden eri osa-alueille projektin aikana määritellyt mittarit.

Mittarit: Vaikuttavuus 1

1. Oikeusoloitaan ennustettava yhteiskunta, jossa oikeudet ja velvollisuudet toteutuvat yhdenvertaisella tavalla

1.1 Yhteiskunnan jäsenten tietoisuus oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan	
1.1.1	Tietoisuus (ja väärä tietoisuus) voimassa olevasta oikeudesta
1.1.2	Laissa säädettyjen oikeuksien käyttämättä jättäminen yhteiskunnassa
1.1.3	Oikeudellinen tiedottaminen ja tuomioistuinratkaisujen näkyvyys
1.1.4	Oikeusopin opetuksen määrä oppilaitoksissa
1.1.5	Oikeudellinen neuvonta ja oikeusapuhjaus
1.1.6	Kansalaisten oikeuskäsitykset
1.2 Luottamus oikeusjärjestelmään ja yhteiskunnan jäsenten välillä	
1.2.1	Kansalaisten ja yritysten luottamus tuomioistuimiin, muihin instituutioihin ja oikeusjärjestelmään
1.2.2	Kansalaisten keskinäinen luottamus
1.2.3	Luottamus oikeusjärjestelmään niiden osalta, jotka ovat palveluita käyttäneet vs. niiden osalta jotka eivät ole
1.2.4	Alueelliset erot kansalaisten ja yritysten luottamuksessa oikeusjärjestelmään
1.2.5	Sosioekonomisiin tekijöihin liittyvät erot kansalaisten ja yritysten luottamuksessa oikeusjärjestelmään
1.2.6	Rikollisuuden pelko
1.2.7	Median oikeusoloja koskeva uutisointi
1.2.8	Viranomaisten toiminnasta tehdyt kantelut yleisille laillisuusvalvojille
1.3 Yhteiskunnan jäsenten oikeuksien tosiasiallinen toteutuminen ennakoitavalla tavalla ja yhdenvertaisesti	
1.3.1	Rikollisuus
1.3.2	Konfliktit ja oikeusongelmat
1.3.3	Hallinnon oikeusongelmat
1.3.4	Viranomaisten toiminnasta tehdyt, toimenpiteisiin johtaneet kantelut yleisille laillisuusvalvojille
1.3.5	Korruption määrä ja laatu

6/11/2007 11:32 AM

kti

18

Mittarit: Vaikuttavuus 2

2. Oikeudensaantimahdollisuuksien tosiasiallinen toteutuminen

2.1 Tuomioistuimeen pääsyn toteutuminen	
2.1.1	Ihmisten ja yritysten mahdollisuus päästä tuomioistuimeen siviiliasioissa
2.1.2	Käräjäoikeuksien asiamäärät
2.1.3	Hovioikeuksien asiamäärät
2.1.4	Työtuomioistuimen asiamäärät
2.1.5	Korkeimman oikeuden asiamäärät
2.1.6	Hallinto-oikeuksien, markkinaoikeuden ja vakuutus oikeuden asiamäärät
2.1.7	Korkeimman hallinto-oikeuden asiamäärät
2.1.8	Oikeudenkäyntikulut yleisissä tuomioistuimissa
2.1.9	Oikeudenkäyntikulut hallintotuomioistuimissa
2.1.10	Keskimääräiset käsittelyajat käräjäoikeuksissa laajoissa riita-asioissa
2.1.11	Keskimääräiset käsittelyajat käräjäoikeuksissa rikosasioissa
2.1.12	Keskimääräiset käsittelyajat hovioikeuksissa
2.1.13	Keskimääräiset käsittelyajat korkeimmassa oikeudessa
2.1.14	Keskimääräiset käsittelyajat hallinto-oikeuksissa, markkinaoikeudessa ja vakuutus oikeudessa
2.1.15	Keskimääräiset käsittelyajat korkeimmassa hallinto-oikeudessa
2.1.16	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus käräjäoikeuksissa hovioikeuspiireittäin laajoissa riita-asioissa
2.1.17	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus käräjäoikeuksissa hovioikeuspiireittäin rikosasioissa
2.1.18	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus hovioikeuksissa
2.1.19	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus hallinto-oikeuksissa
2.2 Oikeuspalvelujen saatavuus ja riittävyys	
2.2.1	Ratkaistut asiat käräjä-, hallinto-, hovi-, korkeimmassa-, markkina-, vakuutus-, korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja työtuomioistuimessa suhteessa saapuneisiin asioihin
2.2.2	Oikeusavun jonotusajat
2.2.3	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen jonotusajan erotus oikeusavussa oikeusapupiireittäin
2.2.4	Oikeusavun asiamäärät
2.2.5	Kuluttajariitalautakunnan asiamäärät
2.2.6	Keskimääräiset käsittelyajat kuluttajariitalautakunnassa

6/11/2007 11:23 AM

19

Mittarit: Vaikuttavuus 3 (1/2)

3. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen yhdenvertaisesti

3.1 Menettelyllisen oikeusturvan toteutuminen	
3.1.1	Toimenpiteisiin johtaneet oikeusasiاميةhelle ja oikeuskanslerille tehdyt kantelut sekä tuomiovirhekantelut tuomioistuinten toiminnasta
3.1.2	Keskimääräiset käsittelyajat käräjäoikeuksissa laajoissa riita-asioissa
3.1.3	Keskimääräiset käsittelyajat käräjäoikeuksissa rikosasioissa
3.1.4	Keskimääräiset käsittelyajat hovioikeuksissa
3.1.5	Keskimääräiset käsittelyajat korkeimmassa oikeudessa
3.1.6	Keskimääräiset käsittelyajat hallinto-oikeuksissa, markkinaoikeudessa, ja vakuutus oikeudessa
3.1.7	Keskimääräiset käsittelyajat korkeimmassa hallinto-oikeudessa
3.1.8	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus käräjäoikeuksissa hovioikeuspiireittäin laajoissa riita-asioissa
3.1.9	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus käräjäoikeuksissa hovioikeuspiireittäin rikosasioissa
3.1.10	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus hovioikeuksissa
3.1.11	Pisimmän ja lyhimmän keskimääräisen käsittelyajan erotus hallinto-oikeuksissa
3.1.12	Asioiden keskimääräiset kokonaiskäsittelyajat laajoissa riita-asioissa
3.1.13	Asioiden keskimääräiset kokonaiskäsittelyajat rikosasioissa
3.1.14	Asioiden keskimääräiset kokonaiskäsittelyajat hallintolainkäyttöasioissa
3.1.15	Menettelyn koettu oikeudenmukaisuus
3.1.16	Salaiseksi julistettujen käsittelyiden määrä suhteessa kaikkiin käsittelyihin
3.1.17	Oikeudenkäyntikulut yleisissä tuomioistuimissa
3.1.18	Oikeudenkäyntikulut hallintotuomioistuimissa
3.1.19	Päätösten ja perustelujen ymmärrettävyys

6/11/2007 11:23 AM

Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

20

Mittarit: Vaikuttavuus 3 (2/2)

3. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutuminen yhdenvertaisesti

3.2 Muutoksenhakuoikeuden toteutuminen	
3.2.1	Tosiasiallisen muutoksenhakuoikeuden toteutuminen tai toteutumatta jääminen
3.2.2	Muutoksenhakujen määrä käräjäoikeuden ratkaisuihin laajoissa riita-asioissa
3.2.3	Muutoksenhakujen määrä käräjäoikeuden ratkaisuihin rikosasioissa
3.2.4	Muutoksenhakujen määrä hovioikeuksien ratkaisuihin
3.2.5	Muutoksenhakujen määrä hallinto-oikeuksien, markkinaoikeuden ja vakuutus oikeuden ratkaisuihin
3.2.6	Käräjäoikeuksissa hovioikeuspiireittäin tarkasteltuna suurimman ja pienimmän muutoksenhakujen määrän erotus suhteutettuna käräjäoikeudessa ratkaistuihin asioihin laajoissa riita-asioissa
3.2.7	Käräjäoikeuksissa hovioikeuspiireittäin tarkasteltuna suurimman ja pienimmän muutoksenhakujen määrän erotus suhteutettuna käräjäoikeudessa ratkaistuihin asioihin rikosasioissa
3.2.8	Hovioikeuksittain suurimman ja pienimmän muutoksenhakujen määrän erotus suhteutettuna hovioikeudessa ratkaistuihin asioihin
3.2.9	Hallinto-oikeuksittain suurimman ja pienimmän muutoksenhakujen määrän erotus suhteutettuna hallinto-oikeudessa ratkaistuihin asioihin

© A e

Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

6/11/2007 11:32 AM

21

Mittarit: Vaikuttavuus 4

4. Aineellisen oikeuden toteutuminen siviili- ja hallintolainkäyttöasioissa, rikosvastuun toteutuminen sekä konfliktien ratkeaminen

4.1 Aineellisen oikeuden ja rikosvastuun toteutuminen	
4.1.1	Käräjäoikeuksien ratkaisujen muuttuminen
4.1.2	Hovioikeuksien ratkaisujen muuttuminen
4.1.3	Hallintoviranomaisten päätösten muuttuminen
4.1.4	Hallinto-oikeuksien, markkinaoikeuden ja vakuutus oikeuden ratkaisujen muuttuminen
4.1.5	Käräjäoikeuksissa hovioikeuspiireittäin tarkasteltuna suurimman ja pienimmän hovioikeudessa lopputulokseltaan olennaisesti muuttuneiden ratkaisujen määrän erotus suhteessa käräjäoikeudessa ratkaistuihin asioihin
4.1.6	Hovioikeuksittain suurimman ja pienimmän korkeimmassa oikeudessa lopputulokseltaan muuttuneiden ratkaisujen määrän erotus suhteessa haettuihin muutoksenhakulupiin
4.1.7	Hallinto-oikeuksittain suurimman ja pienimmän korkeimmassa hallinto-oikeudessa lopputulokseltaan muuttuneiden ratkaisujen määrän erotus suhteessa hallinto-oikeudessa ratkaistuihin asioihin
4.1.8	Ylimääräisen muutoksenhaun menestyminen vakuutus oikeuden ja työtuomioistuimen ainoana tuomioistuina antamien ratkaisujen osalta
4.1.9	Rangaistuskäytäntöjen alueellinen yhtenäisyys
4.2 Konfliktien ratkeaminen	
4.2.1	Piiloon jäävät konfliktit
4.2.2	Sovinnot siviiliasioissa
4.2.3	Kuluttajariitalautakunnan ratkaisuosoitusten noudattaminen

©

Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

6/11/2007 11:32 AM

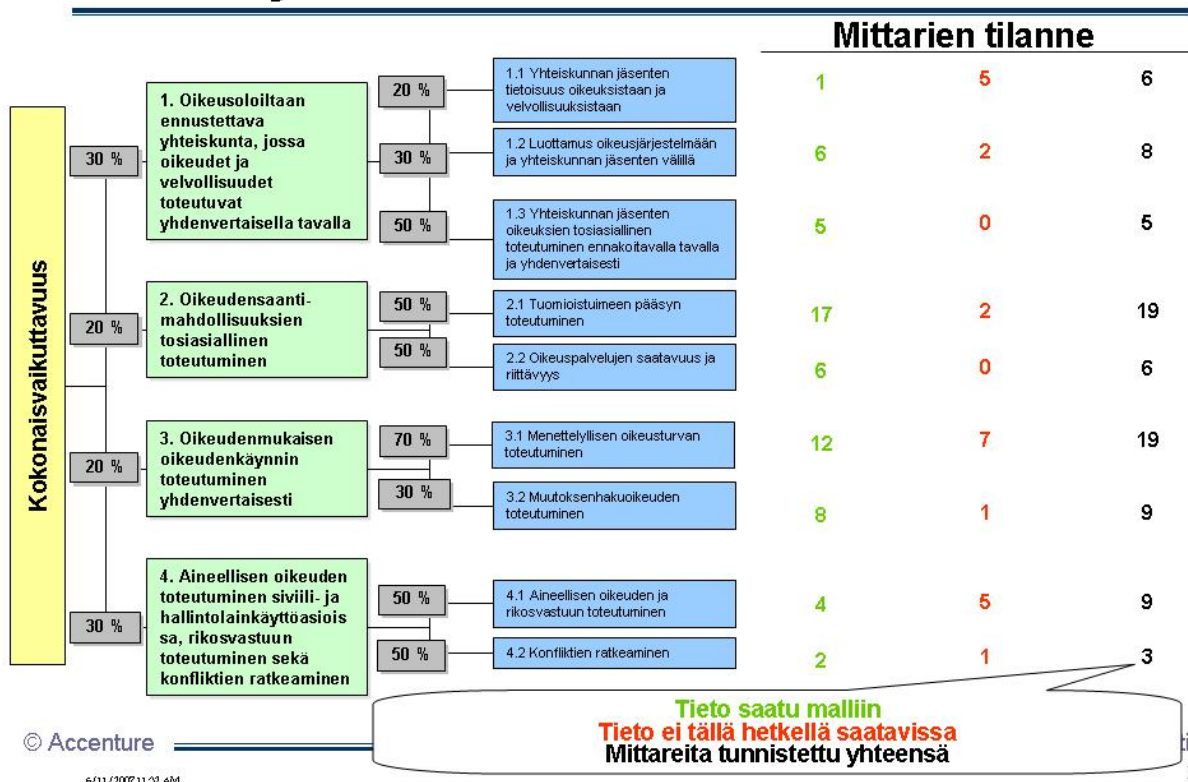
22

Projektin aikana ongelmaksi havaittiin, että käytettävissä ei ole riittävästi tietoa oikeusrauhan toteutumisesta eli oikeusturvapolitiikan yhteiskunnallisista vaikutuksista. Tutkimustietoa puuttuu esimerkiksi siitä, miten hyvin ihmiset ovat tietoisia oikeuksistaan, onko oikeudellinen neuvonta riittävä, ja miten hyvin ihmiset luottavat oikeusjärjestelmään. Yksittäisiä tutkimuksia ihmisten luottamuksesta tuomioistuimiin on tehty, mutta pitkäjänteiseksi oikeusturvapolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioimiseksi tarvittaisiin säännöllisesti toistuva ja vakioitu kyselytutkimus, jolla voitaisiin arvioida oikeuden tilaa ja sen muutoksia. Sen sijaan vaikuttavuuden muihin osa-alueisiin liittyvät mittarit, kuten ratkaisumääriä, käsittelyaikoja ja ratkaisujen pysyvyyttä koskevat tilastotiedot, ovat perinteisesti olleet riittäviä ja käyttökelpoisia. Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuuksia tutkittaessa niiden ongelmana on, että ne kuvaavat pikemminkin toiminnallista tehokkuutta ja tuottavuutta kuin toiminnan vaikuttavuutta.

Oikeusturvapolitiikan tutkimuksen puutteet on huomioitu myös oikeusministeriön tutkimusstrategiassa vuosiksi 2007-2012 (*Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2007:21*). Tutkimusstrategiassa todetaan, että on tarpeen kehittää sekä pitkäjänteistä oikeuslaitostutkimusta että kansalaisten oikeussuhteisiin, oikeustajuntaan ja luottamukseen oikeudenhoidon instituutioihin liittyvää tutkimusta

Projektiryhmä keräsi edellä määriteltyihin mittareihin saatavilla olevat tiedot. Seuraavassa kuvassa näkyy, moneenko eri vaikuttavuuksien mittareista löytyi tietoa, sekä mikä painoarvo eri mittareille on annettu.

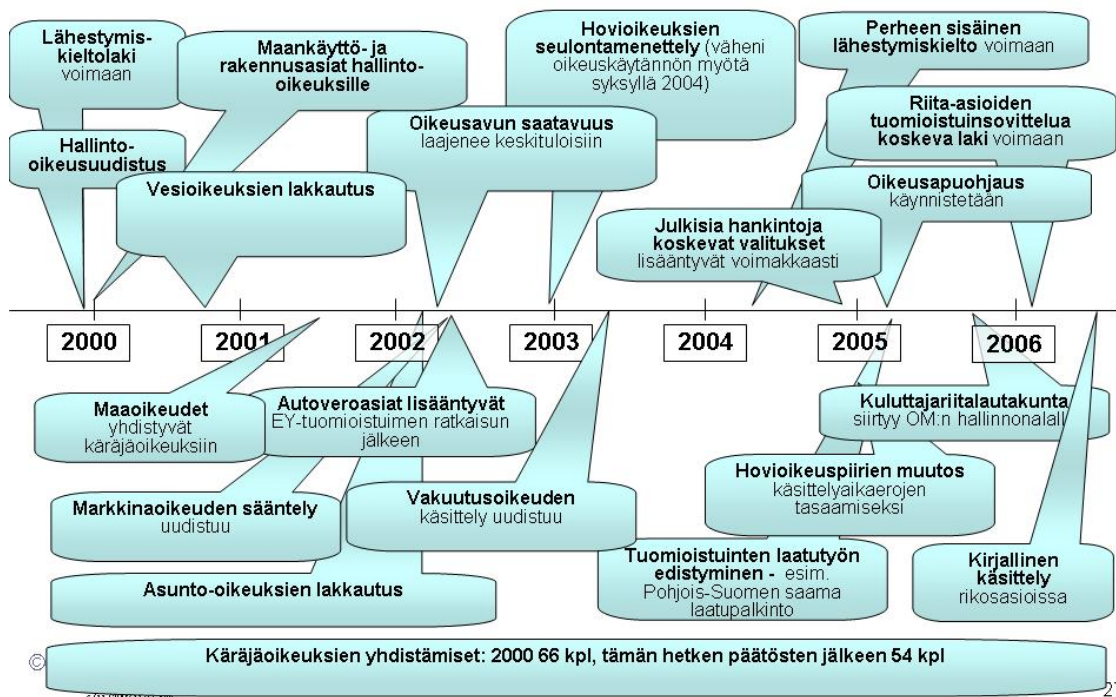
Mittarit ja mittaustiedon saanti

2.4 Vaikuttavuuden vuotuinen kehitys tarkastelujaksolla 2000-2005

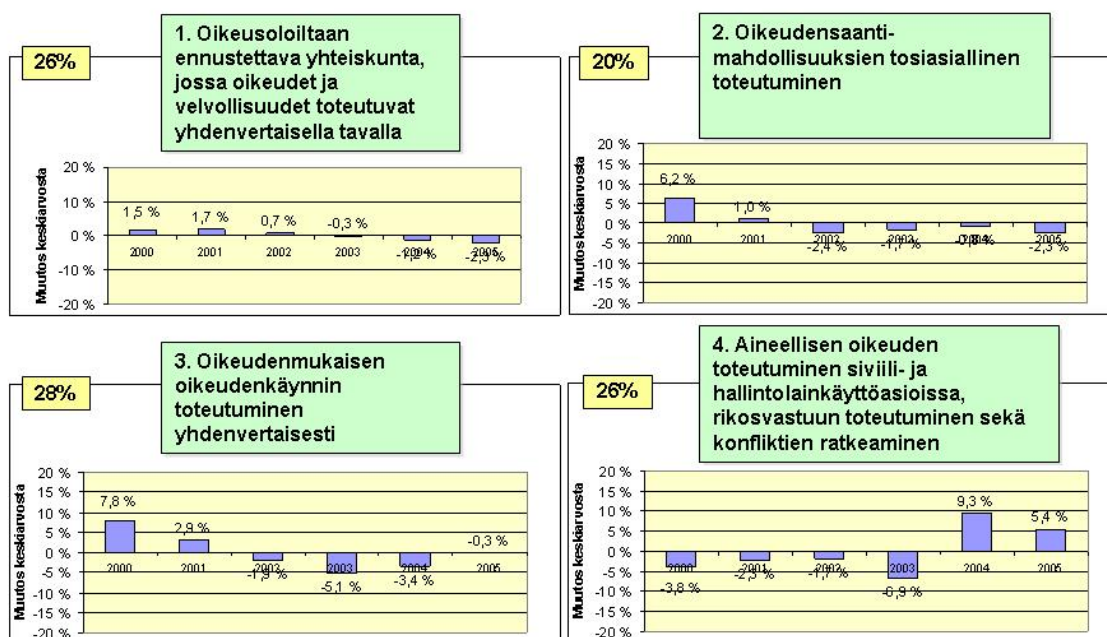
Vaikuttavuuden ja sen mittareiden määrittelemisen jälkeen pyrittiin arvioimaan vaikuttavuuden kehitystä vuosina 2000-2005. Ennen varsinaisten mittaamistietojen keräämistä selvitettiin oikeusturvapolitiikan alalla tapahtuneita muutoksia, jotka voisivat selittää vaikuttavuudessa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia. Keskeiset muutokset näkyvät alla.

Taustaa analyysille: keskeisiä muutoksia vuosina 2000-2006

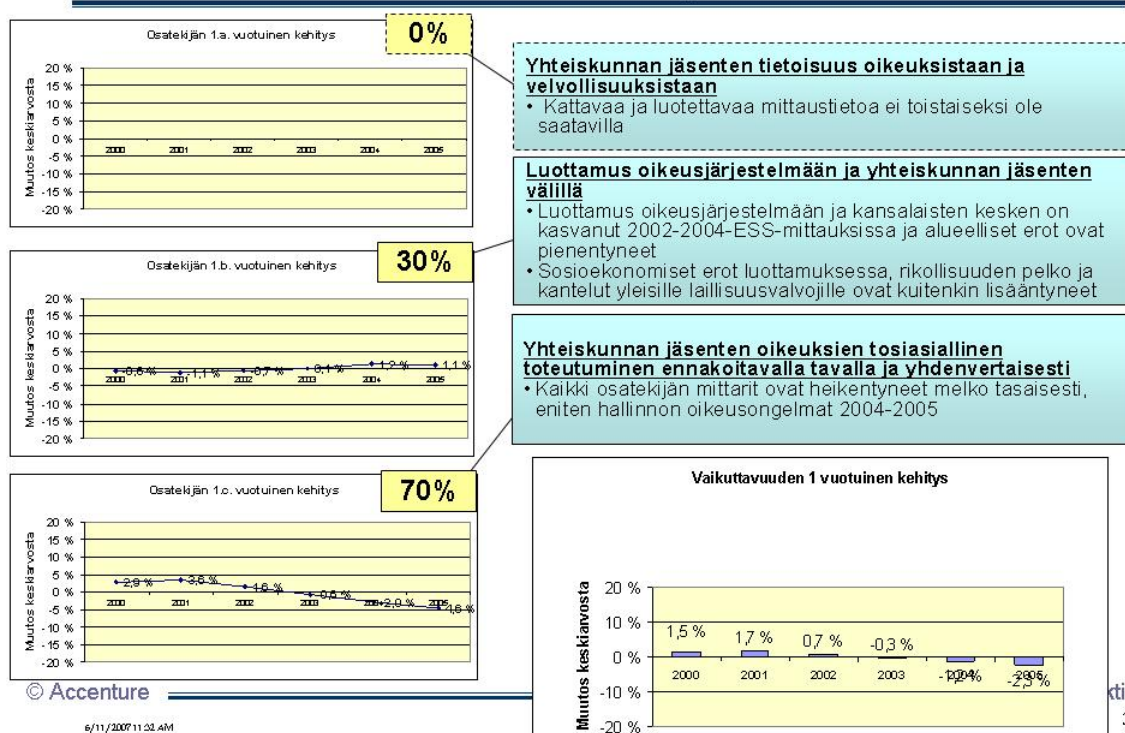

Saadun mittaamistiedon perusteella analysoitiin asetettujen painokertoimien pohjalta vaikuttavuudessa vertailuajanjaksolla 2000-2005 tapahtuneita muutoksia. Seuraavista kuvista ensimmäisessä näkyy vaikuttavuuden vuotuinen kehitys kokonaisuudessaan. Kehitystä verrataan vuosien 2000-2005 välisen ajan keskiarvoon. Jälkimmäisissä kuvissa on esitelty yksityiskohtaisemmin vaikuttavuuden kunkin neljän eri osatekijän muutokset.

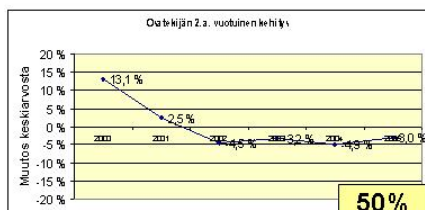
Vaikuttavuuden vuotuinen kehitys 2000-2005

Vaikuttavuuden 1 osatekijät 2000-2005

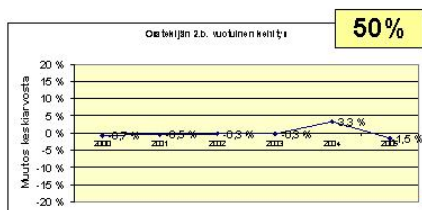
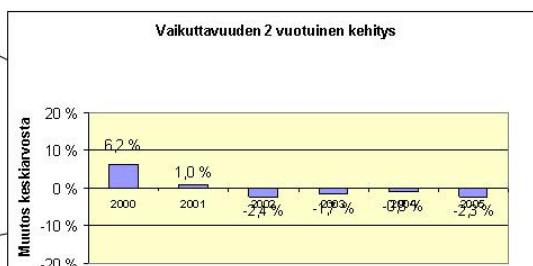
Vaikuttavuuden 2 osatekijät 2000-2005

50%

Tuomioistuimeen pääsyn toteutuminen

- Tosiasiallisesta pääsystä kertovat käsittelyajat eri tuomioistuimissa ja alueelliset erot niissä ovat kehittyneet ristiriitaisesti
- Oikeudenkäyntikulut näyttävät nousseen tasaisesti
- Heikennystä 2000-2002 selittää yhdenvertaisuuden heikennys käsittelyaikojen alueellisten erojen kasvaessa etenkin hallinto- ja hovioikeuksissa

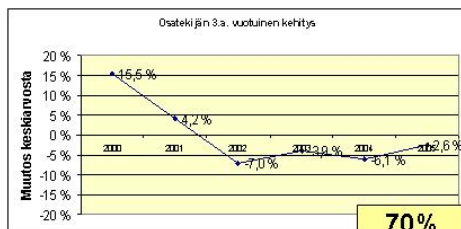

50%

Oikeuspalvelujen saatavuus ja riittävyys

- Kehitys tuomioistuinten ratkaistut asiat/saapuneet asiat vuositason mittarissa (paino 50% osatekijästä) ja oikeusavun jonoitusajoissa on hyvin tasaista
- Vuoden 2004 pieni nousu johtuu pääosin kuluttajariitalautakunnan käsittelyaikojen ja asiamaarien myönteisestä kehityksestä

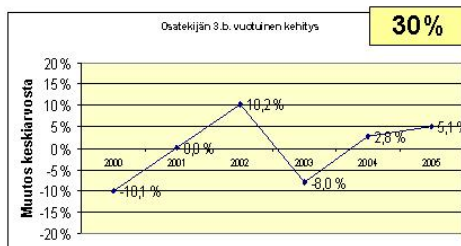
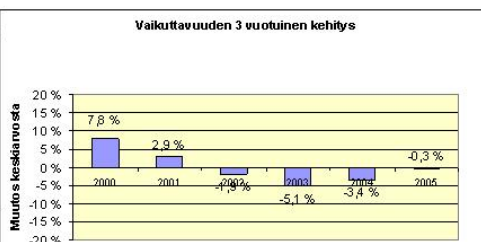
Vaikuttavuuden 3 osatekijät 2000-2005

70%

Menettelyllisen oikeusturvan toteutuminen

- Käsittelyajat olivat pisimmillään 2001-2003, mikä vähensi vaikuttavuutta
- Lisääntyvät alueelliset erot käsittelyajoissa selittävät heikennystä alkuvuosina
- Toimenpiteisiin johtaneet kantelut tuomioistuinten toiminnasta olivat suurimmillaan 2002-2004

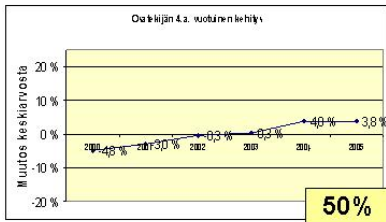

30%

Muutoksenhakuoikeuden toteutuminen

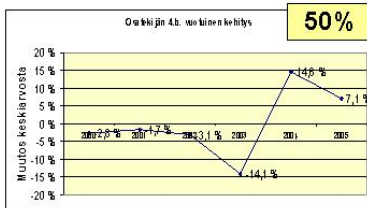
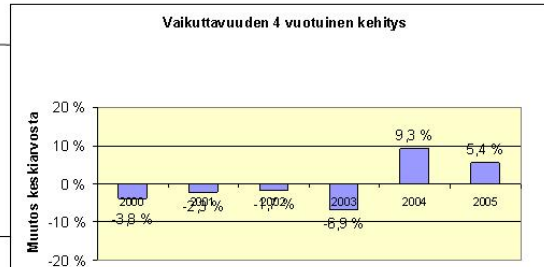
- Muutoksenhakuoikeuden tosiasiallisesta toteutumisesta kertova muutoksenhakualtiutus on ollut tasaista, laskien jonkin verran 2004-2005
- Erot muodostuvat alueellisista eroista muutoksenhaussa, - näiden vuosittainen vaihtelu on suurta

Vaikuttavuuden 4 osatekijät 2000-2005

Aineellisen oikeuden ja rikosvastaan toteutuminen

- Alempien yleisten tuomioistuimien ratkaisujen ja hallintoviranomaisten ratkaisujen pysyvyys on lisääntynyt tarkastelujaksolla – tämä voi merkitä parempaa aineellisen oikeuden toteutumista jo alkuvaiheessa
- Alueellisen yhdenvertaisuuden analyysi kattavalla aineistolla on tarpeen kuvan täydentämiseksi

Konfliktien ratkeaminen

- Sovintojen suhteellinen osuus siviiliasioissa on kasvanut voimakkaasti 2004-2005, mikä voi kertoa parantuneesta konfliktinratkaisukykyystä
- KSL:n suositusten noudattaminen on ollut tasaista

3 Kustannusanalyysi

3.1 Oikeusturvapolitiikan kustannuskehitys vuosina 2000-2005

Vaikuttavuuksien määrittelemisen ja mittaamisen lisäksi projektin tavoitteena oli suhteuttaa oikeusturvapolitiikan kustannuksia vaikuttavuudessa tapahtuneisiin muutoksiin. Kustannusvaikuttavuuden eli vaikutusten aikaansaamiseksi käytettyjen resurssien määrittelemiseksi selvitettiin oikeusturvapolitiikan toimintasektorien kustannuksia alla lueteltujen kustannusten osalta.

Kustannusanalyysissä huomioitiin kattavasti oikeusturvan kustannuksia OM:n hallinnonalalta

- Tuomioistuinten toimintamenot
- Oikeusaputoimistojen toimintamenot (brutto) ja yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset
- Kuluttajariitalautakunnan toimintamenot
- Seuraavat oikeusministeriön ja hallinnonalan yhteiset menot
 - Oikeushallinto-osaston menot
 - Henkilömäärän suhteessa
 - Keskitettyjen talous- ja henkilöstöpalveluiden kustannukset
 - OTTK:n menot
 - Tuomioistuinten ATK-menot
 - Todistelukustannukset
- Kaikki kustannukset on mallissa korjattu inflaatiolla elinkustannusindeksiin mukaan

© Accenture _____ Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti
6/11/2007 11:02 AM 23

Lisäksi selvitettiin eri kustannusten jakaumaa ja suhteutettiin kaikki kustannukset väestö- ja asiamäärien kehitykseen.

Kustannusten jakauma 2000-2005

		2000	2001	2002	2003	2004	2005
Tuomioistuimet	Palkat	135 188	145 342	154 212	158 989	164 351	168 087
	Toimitilavuokrat	19 604	20 872	22 022	22 624	25 061	27 883
	Muut	14 550	14 849	15 720	15 868	17 311	17 349
	Yhteensä	169 342	181 063	191 954	197 481	206 723	213 319
Oikeusapu	Oikeusaputoimistot	16 964	18 953	19 820	20 024	19 544	20 024
	Yksityisille maksetut	30 799	31 865	30 506	30 238	32 585	35 292
	Tulot	2 993	3 124	3 208	3 565	3 918	4 048
	Yhteensä	50 756	53 942	53 534	53 827	56 047	59 364
Kuluttajariitalk	Yhteensä	1 100	1 262	1 354	1 436	1 635	1 699
	OHO	2 433	2 496	2 605	2 590	2 731	2 626
	Tukipalvelut	6 575	6 626	6 431	6 489	7 584	8 350
	Keskitetyksi maksettavat tuomioistuinten atk-menot	8 902	8 554	8 287	8 386	8 076	8 166
	Todistelukustannukset	2 076	2 643	2 975	3 082	2 922	2 979
	Yhteensä	19 986	20 319	20 298	20 547	21 313	22 121
OM ja yhteiset							
Kaikki yhteensä		241 184	256 586	267 140	273 291	285 717	296 503

© Accenture _____ Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti
6/11/2007 11:02 AM 36

Kustannukset suhteutettiin väestö- ja asiamäärien kehitykseen

- Mallin lähtökohtana on tarkastella kustannuksia suhteessa palvelutarpeeseen
- Koska oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus kohdistuu sekä koko väestöön että asianosaisiin, päädyttiin käyttämään suhteutustekijöinä Suomen väestömäärää ja saapuneiden asioiden määrää
- Vaihtoehtoisena lähestymistapana tarkasteltiin myös väestömäärää ja ratkaistuja asioita, käräjäoikeuksien osalta työmääräpainotettuina

Suhteuskerron							Paino-%
Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Suomen väestön lukumäärä (vuoden lopussa)	5 181 115	5 194 901	5 206 295	5 219 732	5 236 611	5 255 000	30%
Saapuneiden asioiden määrä	909 398	863 736	898 606	827 712	801 389	811 458	70%
Lopullinen suhteutustekijä	2 190 913	2 163 086	2 190 913	2 145 318	2 131 956	2 144 521	
Suhteutuksen selittämä kustannustason muutos edellisestä vuodesta	0,0 %	-1,3 %	1,3 %	-2,1 %	-0,6 %	0,6 %	

Vaihtoehtoisen suhteutuskerroimen laskenta							
Vuosi	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Suomen väestön lukumäärä (vuoden lopussa)	5 181 115	5 194 901	5 206 295	5 219 732	5 236 611	5 255 000	30%
Käräjäoikeuksien työmääräkorjatut ratkaistut asiat	172260	166529	177488	179616	177754	175912	
Muiden oikeuksien ratkaistut asiat	47321	46677	50943	51290	52601	53599	
Edelliset kaksi yhteensä	219581	213206	228431	230906	230355	229511	70%
Suhteutustekijä	1708041,2	1707714,5	1721790,2	1727553,8	1732231,8	1737157,7	
Suhteutuksen selittämä kustannustason muutos edellisestä vuodesta	0,0 %	0,0 %	0,8 %	0,3 %	0,3 %	0,3 %	

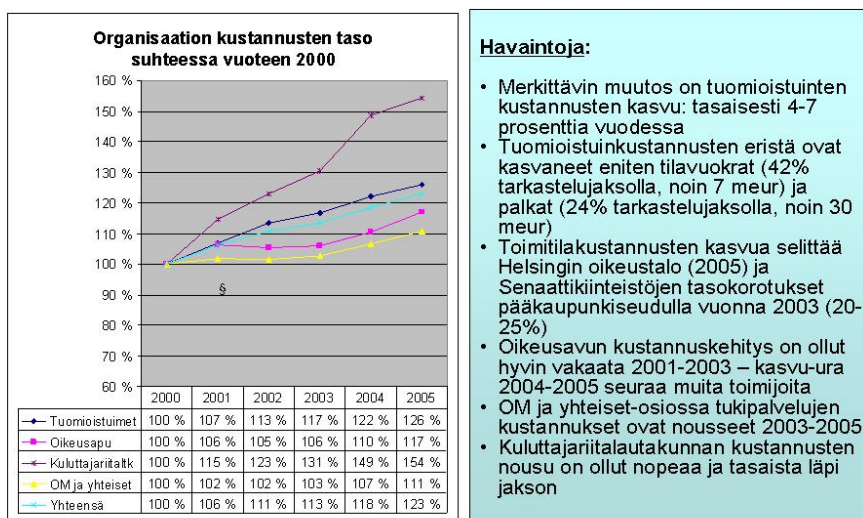
© Accenture Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

6/11/2007 11:02 AM

25

Kustannusanalyysistä kävi ilmi, että oikeusturvapolitiikan kustannukset ovat nousseet keskimäärin noin 25 % vuodesta 2000 vuoteen 2005. Suurin vaikutus on tuomioistuinten kustannusten kasvulla, joka johtuu ennen muuta tilavuokrien ja palkkakustannusten huomattavasta noususta. Suhteellisesti eniten ovat nousseet kuluttajariitalautakunnan toimintamenot, mutta niiden absoluuttinen vaikutus on vähäinen (noin 500 000 eur). Alla olevassa kuvassa on esitetty oikeusturvapolitiikan alan eri toimijoiden kustannuskehitys suhteessa vuoteen 2000.

Oikeusturvapolitiikan eri toimijoiden kustannuskehitys suhteessa vuoteen 2000

Havainnointia:

- Merkittävin muutos on tuomioistuinten kustannusten kasvu: tasaisesti 4-7 prosenttia vuodessa
- Tuomioistuinkustannusten eristä ovat kasvaneet eniten tilavuokrat (42% tarkastelujaksolla, noin 7 meur) ja palkat (24% tarkastelujaksolla, noin 30 meur)
- Toimitilakustannusten kasvua selittää Helsingin oikeustalo (2005) ja Senaatti kiinteistöjen tasokorotukset pääkaupunkiseudulla vuonna 2003 (20-25%)
- Oikeusavun kustannuskehitys on ollut hyvin vakaata 2001-2003 – kasvu-ura 2004-2005 seuraa muita toimijoita
- OM ja yhteiset-osiossa tukipalvelujen kustannukset ovat nousseet 2003-2005
- Kuluttajariitalautakunnan kustannusten nousu on ollut nopeaa ja tasaista läpi jakson

© Accenture Oikeusturvapolitiikan vaikuttavuus -projekti

6/11/2007 11:02 AM

38

3.2 Kustannusvaikuttavuus

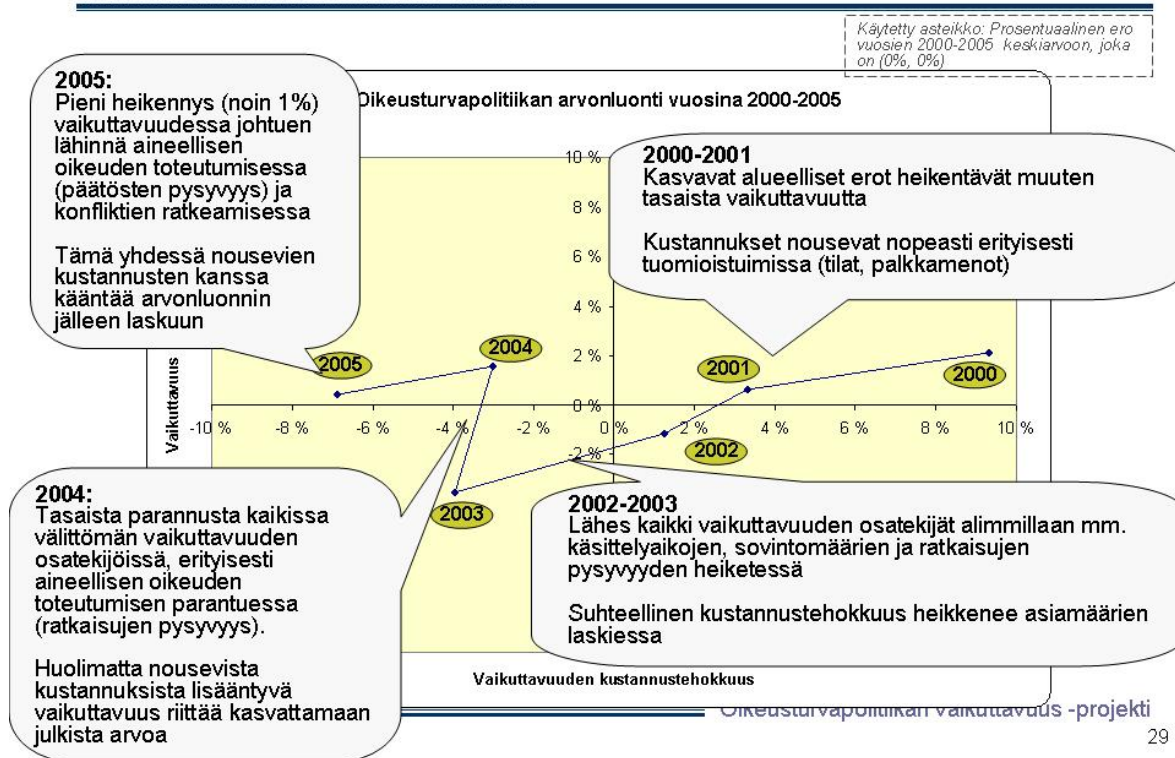
Kustannusten määrittelemisen jälkeen kustannukset suhteutettiin vaikuttavuudessa tapahtuneisiin muutoksiin. Kustannusvaikuttavuuden laskemiseen käytettiin seuraavaa kaavaa, jossa käytetyt suhteutustekijät on määritelty edellisellä sivulla.

Vaikuttavuuden kustannustehokkuuden laskemisessa käytettiin seuraavia kaavoja

$$\begin{array}{l}
 \text{Kokonaiskustannukset} = (\text{Käyttökustannukset} + \text{pääomakustannukset}) \\
 \hline
 1. \quad \begin{array}{l}
 \text{Käyttö-} \\
 \text{kustannukset} \\
 + \\
 \text{Pääoma-} \\
 \text{kustannukset}
 \end{array}
 \quad \begin{array}{l}
 \text{Vuosittaiset käyttökustannukset (palkat, vuokrat jne.)} \\
 \\
 \text{Toimintaan sidotun pääoman vaihtoehtokustannukset (sidottu pääoma x pääoman} \\
 \text{hinta, missä sidottu pääoma = taseen vastaava – lyhytaikaiset vastattavat). Koska} \\
 \text{oikeushallinnossa investointitaso on varsin vakaa ja vähäinen suhteessa} \\
 \text{käyttömenoihin, käytettiin kaavaa investoinnit=pääomakustannukset}
 \end{array} \\
 \hline
 2. \quad \begin{array}{l}
 \text{Suhteutetut} \\
 \text{kustannukset}
 \end{array}
 = \frac{\begin{array}{l}
 \text{Kokonais-} \\
 \text{kustannukset}
 \end{array}}{\begin{array}{l}
 \text{Suhteutustekijä}
 \end{array}} \\
 \hline
 3. \quad \frac{\begin{array}{l}
 \text{Vaikuttavuus} \\
 \\
 \text{Suhteutetut} \\
 \text{kustannukset}
 \end{array}}{\begin{array}{l}
 \text{Suhteutetut} \\
 \text{kustannukset}
 \end{array}}
 = \text{Vaikuttavuuden} \\
 \text{kustannustehokkuus}
 \end{array}$$

Oikeuslaitoksen tuotoksissa ei ole tarkastelujaksolla vuodesta 2000 vuoteen 2005 tapahtunut merkittäviä muutoksia, joten suorituskyky ja sitä kautta oletettavasti myös vaikuttavuus ovat tarkastelujakson päättyessä suurin piirtein samalla tasolla kuin vuonna 2000. Sen sijaan kustannukset ovat noin 25 % korkeammat. Vaikka tämä ei tyhjentävästi anna perusteita arvioida oikeusturvapolitiikan toimijoiden yhteiskunnallista vaikuttavuutta, oikeusturvapolitiikan haasteena on kääntää seuraavassa kuvassa esitelty kustannusvaikuttavuus positiiviseksi niin, että kustannusten lisääntyessä myös vaikuttavuus paranee tai niin, että kustannuksia alentamalla vaikuttavuus pystyttäisiin pitämään nykytasolla.

Tulosten yleiskuva – tasaista vaikuttavuutta, laskevaa kustannusvaikuttavuutta

29

Kuvasta näkyy oikeusturvapolitiikan vaikuttavuuden ja sen kustannusten vaihtelu vuosina 2000-2005. Vaikuttavuus vaihtelee pystyakselilla niin, että se paranee ylöspäin. Kustannustehokkuus vaihtelee x-akselilla niin, että se paranee oikealle. Toivottu kehityssuunta on oikealle yläviistoon.

4 Projektin tulokset

Projektin tavoitteena oli konkretisoida oikeusturvapolitiikan, tuomioistuimien ja oikeusavun yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja luoda mittareita vaikuttavuuden arviointiin. Tavoitteisiin päästiin siltä osin, että saatiin kattavasti määrittelyksi budjettilainsäädännön edellyttämät vaikuttavuustavoitteet. Myös vaikuttavuuden mittareita saatiin määrittelyksi, sitä vastoin vaikeaksi ja monimutkaiseksi osoittautui mittareiden edellyttämän mittaustiedon saanti. Varsinkin yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittaamiseksi ja arvioimiseksi tarvittaisiin säännöllisesti toistuva kyselytutkimus.

Projekti antoi hyvät lähtökohdat oikeusturvapolitiikan vaikuttavuuden arvioimiselle. Yksittäisten mittareiden kehittämiseen ja varsinaiseen säännölliseen vaikuttavuuden mittaamiseen tarvitaan vielä lisää kehitystyötä.

Keskeiset johtopäätökset

Vaikuttavuuden kuvaaminen

- Kaikki työhön osallistuneet tunnistivat selvän tarpeen oikeusturvapolitiikan vaikuttavuuden määrittelylle sekä kehittämisen että viestinnän tueksi
- Työssä päästiin yhteiseen näkemykseen vaikuttavuuden sisällöstä

Tiedon saatavuus

- Vaikuttavuutta kuvaavaa, johtamiselle tarpeellista tietoa oikeusturvan toiminnasta on saatavissa rajatusti verrattuna useimpiin muihin julkisen toiminnan sektoreihin
- Tämä koskee erityisesti empiiristä tietoa asianosaisten kokemuksista ja tilanteista, mutta myös omien tietojärjestelmien keräämää tietoa

Tulosten tulkinta

- Nykyisellä toimintamallilla tai yksittäisillä parannuksilla nykyinen vaikuttavuustaso ei säily, mikäli resurssien kasvun ei anneta jatkua nykyisellään
- Oikeusturvapolitiikan toimintaohjelman 2007-2011 toteutuksessa kannattaa arvioida sekä vaikutus vaikuttavuuteen että kustannusvaikutukset